מפניני הפרשה - מאמר

שתי בקשות - שתי תגובות

בפרשתנו ובפרשת תולדות מספרת התורה על שני אישים שביקשו חסד מגדולי עולם, אנשי חסד, ונענו בצורה שונה מן הקצה אל הקצה.

בפרשתינו אליעזר עבד אברהם שנשלח על ידי אברהם למצוא אשה לבנו יצחק, פונה בתפילה לה' יתברך שיסייע לו בשליחות זו ואומר: "**וְהָיָה הַנַּעֲרָה אֲשֶׁר אֹמַר אֵלֶיהָ הַטִּי נָא כַדֵּךְ וְאֶשְׁתֶּה וְאָמְרָה שְׁתֵה וְגַם גְּמַלֶּיךָ אַשְׁקֶה אֹתָהּ הֹכַחְתָּ לְעַבְדְּךָ לְיִצְחָק וּבָהּ אֵדַע כִּי עָשִׂיתָ חֶסֶד עִם אֲדֹנִי:** (בראשית כד).

אכן כשרבקה מגיעה, רץ אליה אליעזר ומבקש ממנה שתעשה עימו חסד: "...**וַיֹּאמֶר הַגְמִיאִינִי נָא מְעַט מַיִם מִכַּדֵּךְ**".

הוא נענה מיד בנכונות רבה ובמאור פנים, קיבל הרבה יותר ממה שביקש, קיבל מים עבורו ועבור כל גמליו: "וַתְּכַל לְהַשְׁקֹתוֹ וַתֹּאמֶר גַּם לִגְמַלֶּיךָ אֶשְׁאָב עַד אִם כִּלּוּ לִשְׁתֹּת".

רבקה רצה שוב ושוב מילאה את הכד מהבאר ושפכה לשוקת עד שהגמלים כילו לשתות.

לעומת זאת בפרשת הבאה פרשת תולדות עשיו הרשע חוזר מהשדה והוא עייף ופונה ליעקב אבינו ע"ה, בחיר האבות, בבקשה שיאכילו מן העדשים המתבשלים: "**וַיֹּאמֶר עֵשָׂו אֶל יַעֲקֹב הַלְעִיטֵנִי נָא מִן הָאָדֹם הָאָדֹם הַזֶּה כִּי עָיֵף אָנֹכִי**..." (**פרק כה**')

אולם הוא נתקל בתשובה אשר מתנה את האכלתו במכירת הבכורה: "וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב מִכְרָה כַיּוֹם אֶת בְּכֹרָתְךָ לִי:".

כיצד ייתכן, הרי על יעקב היה לכאורה ללמוד ממעשה אימו מקל וחומר: אם היא גמלה חסד כה רב לאדם זר, והשקתה אותו ואף את גמליו, על אחת כמה וכמה לאחיו, עצמו ובשרו!

נראה שאת התשובה לכך נוכל לקבל אם נתבונן בצורת הפניה והבקשה. אליעזר עבד אברהם ביקש "הגמיעיני נא מעט מים מכדך". "לגמוע" - לגימה קלה, מעט מים בלבד. צורת פניה כזו מעודדת תשובה של נכונות כפולה ומכופלת. כפי שכתב הספורנו זצ"ל: "כי ראוי לשואל שישאל פחות מדרכו, שלא להטריח, וראוי לנדיב שיוסיף ויעשה לשואל די מחסורו או יותר".

לעומת זאת עשיו פנה ליעקב בלשון אמר: "הלעיטני נא מן האדום האדום הזה". "הלעיטני" - פירש רש"י: "אפתח פי, ושפוך הרבה לתוכה!" ניסוח כזה מזמין התקוממות, התנגדות: מדוע אתה מתייחם אלי ככל עבדך, מה תתן לי בתמורה...

תורתנו הקדושה תורת חיים, בכל פסוק ועניין שיש בה, יש מסרים חשובים ונצחיים. בוודאי שמהאמור לעיל ניתן ללמוד לקח חשוב והנהגה נכונה.

כאשר אנו מבקשים דבר מה ממשהו, אשה מבעלה או הבעל מאשתו, מחבר לעבודה ומכל אדם, יש לפנות בדרך נכונה, ואם נענינו בשלילה, כדאי שנבדוק את צורת בקשתנו – האם ביקשנו כמו אליעזר, או ביקשנו כמו עשיו, האם לא "הזמננו" את הדחייה.

אמנם בוודאי שיש מקרים יוצאי דופן, בדרך כלל אם נפנה כמו אלעיזר, התשובה שנקבל תהיה כמו תשובתה של רבקה, ולמעשה חיינו ישתנו לאין ערוך לטובה. הדברים נכונים גם בפניותינו לקב"ה: כמובא בברכות נ. "מברכותיו של אדם ניכר אם תלמיד חכם הוא אם לאו. כיצד? רבי אומר: ובטובו - הרי זה תלמיד חכם, ומטובו - הרי זה בור.

בין אדם לחבירו

אסור לדבר לשון הרע על ילדים. אמנם רבים מתירים לעצמם לדבר גנות עליהם, אבל יש לדעת שלגבי איסור דיבור לשון הרע אין הבדל בין דיבור על ילד או מבוגר. כמו כן אסור לומר או לכתוב משהו אודות ילד, העלול לחסב לו נזק. מורה העומד לכתוב הערה שלילית בתעודתו של תלמיד, יחשוב היטב על השפעתה של ההערה על עתיד הילד הן מבחינה חינוכית והן מבחינת הפגיעה בסיכויי פרנסתו. כמו כן על המורים לנהוג בבהזירות מרובה שעה שהם מוסרים למורה הבא את חוות דעתם על התלמיד.

שואל ומשיב

שאלה: האם מותר לעקור עץ פרי כשהעץ מזיק או מהווה הפרעה?

תשובה: לפעמים קורה שעץ הפרי גורם לנזק, ואז פשוט שמותר לעוקרו, כי אין העקירה בדרך השחתה אלא הסרת נזק. וכן מסופר במסכת בבא קמא צב. שכאשר הרגיש האמורא שמואל, שהדקלים הנטועים בין הגפנים מזיקים לגפנים, עד שאפילו ניתן להרגיש את טעם התמרים בענבים, ציווה על אריסו לעקור את הדקלים, שהיו זולים מהגפנים. וכן במסכת בבא בתרא כו. שדקליו של רבא בר רב חנן היו נטועים סמוך לכרמו של רב יוסף, והיו באות ציפורים לדקלים ולאחר מכן יורדות ומזיקות את ענביו של רב יוסף. ונפסקה הלכה שצריך לעקור את הדקלים שלא יזיקו לגפנים. וכן כשעץ פרי נדבק במחלה, ואם לא יעקרו אותו המחלה תתפשט לעצים אחרים, מותר לעוקרו למנוע נזק.

כאשר עץ הפרי מושך אליו יבחושים וזבובים שנכנסים לבית וגורמים צער רב, על אחת כמה וכמה כאשר הצער נגרם לשכנים ואף עלול לגרום לסכסוך שכנים – אם הניסיונות להסיר את הנזק על ידי ריסום וכדומה לא צלחו, מותר לעקור את האילן. וכן כאשר שורשי תאנה שכוחם רב חודרים שוב ושוב לצנרת הביוב ומבקעים את הצינורות, כיוון שיש בזה נזק גדול, מותר לעקור את התאנה. וכשיש ספק בדבר יש לשאול שאלת חכם.

בשו"ת חוות יאיר סימן קצה' כתב שמותר לעקור עץ פרי שמאפיל על החלון ומונע מן האור להיכנס לבית, מפני שהאפלת החלון נחשבת כנזק גדול שאדם רגיל להקפיד עליו מאוד. אמנם אם ניתן למנוע את הנזק על ידי קציצת הענפים המאפילים על החלון, יש להסתפק בקציצתם, למרות שיהיה צורך לקצוץ את הענפים כל כמה חודשים, משום שמניעת טרחה שכזו אינה מתירה עקירת עץ פרי.

כן הדין כשצריך לשלם לגנן על קציצת הענפים כל כמה חודשים, והתשלום לכך גבוה ממחיר הפירות. מפני שרק מטע שנועד לצורך מסחרי מותר לעקור כשהוא הפסדי, אך בגינה פרטית מלכתחילה נטיעת העץ אינה לשיקול כלכלי, וממילא אין להתיר לעוקו משיקול כלכלי רגיל אלא רק כאשר מדובר בטורח גדול שקשה לבצעו או בעלות כספית גדולה בהרבה. (מבוסס על פניני הלכה)

מפניני הפרשה - רעיון

יהא זהיר אדם בתפילת המנחה!

בברכות כו: מובא: "יצחק תקן תפילת מנחה – שנאמר: ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב, ואין שיחה אלא תפלה, שנאמר תפלה לעני כי יעטף ולפני ה' ישפך שיחו". בפשטות יחסו זאת לתפילת מנחה, מפני שכתוב "לפנות ערב", אולם נראה שקביעה זו באה גם על בסיס רעיוני חשוב. שונה היא תפילת מנחה מתפילות שחרית וערבית, במה? בתפילת שחרית, האדם עדיין לא יצא לפעולו, רעיונותיו עדיין שקטים ומחשבותיו צלולים. שינת הלילה נתנה לו את המנוחה והוא רענן ויכול לכוון בתפילה ולשפוך שיחו לפני ה'. תפילת ערבית היא אחרי גמר פעילותו של האדם ובין אם היה יום של טרדות ודאגות, או של רווחה והצלחה, יכול לרכז את מחשבותיו וכוונותיו בתפילה.

מה שאין כן בתפילת מנחה, בדרך כלל אדם מתפלל תפילה זו, באמצע היום, כאשר הוא עדיין בעבודתו או במשאו ומתנו, ואז הוא צריך לנתק את עצמו מעסקיו ועיסוקיו ולעמוד להתפלל. לכן בתפילה זו קשה ביותר לאדם לכוון את ליבו בתפילה. נראה שמשום כך אמרו חז"ל במסכת ברכות ו: "לעולם יזהר האדם בתפילת המנחה" - מדוע? מפני שזו התפילה הקשה ביותר מבחינת הכוונה והמחשבה, ומשם כך יתרונה הגדול – כיתרון האור מן החושך.

סמל ההתעסקות בצרכים החומריים של האדם הוא העבודה בשדה. החרישה והזריעה, העידור והניכוש, הקצירה והטחינה וכו', היו בעבר עיקר העבודה של בני האדם. ובמדרש ילקוט שמעוני פרשת עקב מובא: "ויתרון ארץ בכל הוא מלך לשדה נעבד, מלך זה ששולט באוצרות של כסף וזהב ואינו משתעבד אלא ליוצא מן השדה". ומתוך כך שיצחק תיקן את התפילה בהיותו בשדה, למדים שיצחק תיקן את תפילת מנחה, אותה מתפללים - "בהיותם בשדה".

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

מנחם יצחק בן שמואל חיים הילמן ע"ה

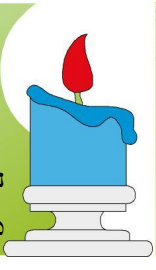
אהרון בן שרה שרון ע"ה | חיים בן תמר ואברהם סהר ע"ה | שרה שרה בת מרים כהן ע"ה | שרה בת אליהו יונגר ע"ה

ניר בן דרורה ארזוני ע"ה | רוברט עזריאל בן שלמה קרמר ז"ל | ליזה בת רחל גאפסו ז"ל | סימונה בת מרסדס אלמליה ע"ה

מישאל בן אביגיל פוזיילוב ז"ל | יוסף בן רחמים בר אור ע"ה | יפה בת מרים פוזיילוב ז"ל | ליזה בת קציעה אלנתנוב ז"ל

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

בונו בת אסתר ז"ל מרסדס אוריה עמר ע"ה והי"ד בת רחל ושלמה הי"ו

בס"ד כו' לחודש חשון ה'תשפ"ד
שנה שלושים גליון מספר 07
יוצא לאור על ידי שמעון בוחניק
רב קהילה בישוב חשמונאים

קול ששון

פרסומים תורניים
בהלכה, הגות, אגדה ופרשת שבוע
ע"ש ששון בן שמחה לבית בוחניק ז"ל

שבת קודש
פרשת חיי שרה
שבת מברכין
מפטירים
"וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד זָקֵן בָּא בַּיָּמִים"
(מלכים א' פרק א' – א')

חשמונאים (שעון חורף)
כניסת שבת וחג: 16:25
יציאת שבת וחג: 17:23
זמן רבנו תם: 17:53

עד מתי ניתן לברך ברכת אשר יצר עפ"י שו"ע בסימן ז' ופוסקים אחרונים

דעת הטור

הטור שתמציתו מובא להלן כתב בתחילת סימן ז' שלוש דעות בעניין זה: "...**וכל היום כשעושה צרכיו: יש אומרים שלקטנים מברך אשר יצר ולגדולים על נטילת ידיים. ויש אומרים שבין לגדולים בין לקטנים מברך על נטילת ידיים ואשר יצר, שכיוון שצריך לומר אשר יצר שהוא דבר של קדושה צריך לברך על נטילת ידיים...וא"א הרא"ש זצ"ל לא היה מברך אף לגדולים, רק אשר יצר אף כשהיה רוצה ללמוד אם לא כשעושה צרכיו ונקה או הטיל מים וישפשף והיה מתפלל אחריו מיד אז היה מברך על נטילת ידיים...**"

בית יוסף

בבית יוסף אורח חיים סימן ז' מסכים עם דעת הרא"ש שאחרי עשיית צרכים בין ל 'קטנים' ובין ל 'גדולים' יש לברך 'אשר יצר' בלבד, אך כתב את דברי הרמב"ן שאין מברכים על נטילת ידיים, אלא רק בשחר ובשעת אכילה, זאת בניגוד לדעת הרא"ש שאדם שעשה צרכיו ואחרי כן רוצה להתפלל, צריך ליטול ידיו ולברך 'על נטילת ידיים': "**כתוב בתשובות המיוחסות להרמב"ן סימן קצ"ג מקובל אני ממורי הרב ז"ל שאין מברכין על נטילת ידיים אלא בשחר ובשעת אכילה וכן אנו נוהגים על פי מורי ונראין דבריו עכ"ל. ורבינו הגדול מהר"י אבוהב ז"ל כתב כן בשם תשובת הרשב"א...ומשמע מדברי אותה תשובה וגם מתשובה שאחריה שאפילו אם רוצה להתפלל מיד תפלת מנחה או ערבית אחר עשיית צרכיו אינו מברך על נטילת ידיים שדווקא בשחר תקנו לברך לפי שאנו נעשים כבריה חדשה בכל בוקר מה שאין כן בשאר תפלות ועוד יתבאר בסימן צ"ב...בסיעתא דשמיא**".

פסיקה להלכה בשו"ע

וכן פסק להלכה מרן בשו"ע סימן ז' סעיף א', שאדם שעשה צרכיו בין ל 'קטנים' ובין ל 'גדולים' מברך 'אשר יצר' בלבד ולא מברך על 'נטילת ידיים', אפילו אם רוצה ללמוד או להתפלל מיד אחרי כן: "**כל היום כשעושה צרכיו, בין קטנים בין גדולים, מברך אשר יצר, ולא על נטילת ידיים, אף אם רוצה ללמוד להתפלל מיד...**"

ומדגיש הרמ"א בהגה, שאחרי עשיית צרכים, אפילו אם נטל ידיו שהיו מלוכלכות אינו מברך אלא 'אשר יצר' ולא 'על נטילת ידיים'. "**הו ידיו מלוכלכות, ששפשף בהן, אפילו הכי אינו מברך על נטילת ידיים**"

ילקוט יוסף

וכן כתב בספר 'ילקוט יוסף' בדיני השכמת הבוקר סימן ז': "**כל היום כשעושה צרכיו בין קטנים בין גדולים מברך אשר יצר, אבל לא מברך על נטילת ידיים**".

אדם שעשה צרכיו ושכח לא ברך 'אשר יצר', כשנזכר בזה עד מתי יכול הוא לברך? כמו השאלה האם מי ששכח לברך יכול לברך מספר פעמים?

משנה ברורה

ב'משנה ברורה' ס"ק א' הביא בעניין זה מחלוקת אחרונים, שלדעת ה'פרי מגדים' אם לא ברך עד שמרגיש שוב צורך 'להטיל מים' יכול לברך לפני ש 'יטיל מים', ואילו דעת ה 'שערי תשובה', שברגע שאדם מרגיש שוב את

פסיקה להלכה בשו"ע

יש להדגיש שלפי פסיקת מרן להלכה מרן בשולחן ערוך סימן ז' סעיף ג', פשוט שבמקרה הנ"ל אדם צריך לברך 'אשר יצר', שהרי פסק להלכה שאפילו אם עשה צרכיו פעם נוספת, צריך לברך פעמיים. "**הטיל מים, והפיח דעתו מלהטיל מים, ואחר כך נמלך והטיל מים פעם אחרת, צריך לברך שתי פעמים אשר יצר**".

'משנה ברורה'

במשנה ברורה ס"ק ו' תחילה מבאר שפסיקת מרן בשו"ע היא בדומה לתפילה, שאם אדם לא התפלל שחרית מתפלל מנחה שתים. "**שתי פעמים - כדמצינו לעניין תפילה שאם טעה ולא התפלל שחרית מתפלל מנחה שתים...**"

אולם בהמשך כותב שהרבה פוסקים אחרונים חולקים על כך, כי לדעתם יש הבדל בין תפילה שהיא כנגד הקרבת קורבן שיש בהם תשלומים, לבין 'אשר יצר' שהיא כברכת הודאה, שמספיקה בברכה אחת להרבה פעמים.

"**אבל הרבה מהאחרונים חולקים על פסק זה וסוברים דשאני תפילה שהיא במקום קרבן ושייך בו תשלומים, מה שאין כן באשר יצר שהיא ברכת הודאה יוצא בהודאה אחת על הרבה פעמים כמי שאכל שתי פעמים והפיח דעתו בינתיים שמברך ברכת המזון אחת על שתיהן. ויש להקל בספק ברכות. ולכתחילה נכון ליזהר לברך תיכף אשר יצר אחר הטלת מים דשמא יצטרך עוד אח"כ להטיל מים וה"ה בגדולים**".

'ילקוט יוסף'

בספר 'ילקוט יוסף' סימן ז' - י' הסכים בעיקרון עם דברי ה 'משנה ברורה'.

"**הטיל מים ולא בירך אשר יצר, והפיח דעתו מלהטיל עוד מים, ואחר כך נמלך והטיל מים פעם אחרת, דעת הראשונים ומרן השולחן ערוך שמברך אשר יצר שתי פעמים. (באופן שעדיין לא עברו שבעים ושתים דקות מזמן שהטיל מים בפעם הראשונה). אך הרבה אחרונים חלקו על זה, ויש לחוש לדבריהם ולכן אין לברך פעמיים אשר יצר...**"

עוד כותב בילקוט יוסף: "**מי שנסתפק אם בירך "אשר יצר" או לא, לא יברך בשם ומלכות, שספק ברכות לחקל. אך יכול להרהר הברכה בלבו**".

סיכום

כל היום כשעושה צרכיו, קטנים או גדולים, מברך 'אשר יצר', ולא מברך על נטילת ידיים, אפילו אם רוצה ללמוד או התפלל מיד. ניתן לברך זו עד 72 דקות אחרי עשיית הצרכים. לדעת מרן בשו"ע מי הטיל מים ולא בירך 'אשר יצר' ואחר כך הטיל מים פעם אחרת צריך לברך פעמיים אשר יצר. האחרונים חלקו על כך ומצד ספק ברכות להקל יש לברך רק פעם אחת.

פינת העורך

"וַה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל" – בפסוק זה יש רמז נפלא - הצדיק האמיתי אינו מתפלל רק על עצמו, כי אם על הכלל כולו. ממילא, כשרוצים לשלוח לצדיק ברכה מן השמים, הרי בזכותו יש לשלוח ברכה גם בשביל הכלל.

אם כן זו כוונת הפסוק – ה' יתברך ברך את אברהם, בזה שברך את הכל. רק לאחר שנתברכו כולם, נחשבה ברכתם זו לאברהם כברכתו שלו.

ברכות מכל הלב

ברכות מעומק הלב וברכת מזל טוב ליוסף וצופיה למשפחת רז הי"ו – להם ולכל בני משפחותיהם לרגל הולדת בנם נתאי הי"ו והכנסתו בעיתו בבריתו של אברהם אבינו ע"ה.

יהי רצון שתזכו לגדלו יחד עם כל יוצאי חלציכם באושר, שמחה ונחת תורה ויראת שמים, וימצאו חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם.

ברכות מכל הלב

ברכות מעומק הלב וברכת מזל טוב לרב ישעיהו מזרחי ולנווה ביתו הי"ו להם ולכל בני משפחותיהם לרגל הולדת בנם אברהם הי"ו והכנסתו בעיתו בבריתו של אברהם אבינו ע"ה.

יהי רצון שתזכו לגדלו יחד עם כל יוצאי חלציכם באושר, שמחה ונחת לאהבת תורה ויראת שמים, וימצאו חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם.

אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא

"שונה הלכות" – הלכה ומקורה

הגדרת פרי העץ/האדמה לגבי הברכה עליהם

הגדרה מספר אחד צמח המתחדש משנה לשנה

לסיכום נושא המאפיינים של צמח המתחדש משנה לשנה כדי להגדירו כירק ושהברכה על פירותיו היא **'בורא פרי האדמה'**, או כאילן ושהברכה על פירותיו היא **'בורא פרי העץ'**.

לדעת הרא"ש והתוספות – אם צריך לזורעו מחדש כל שנה – הברכה על פירותיו 'בורא פרי אדמה' אם מתקיים משנה לשנה, ואפילו מתחדש משורשיו – הברכה על פירותיו 'בורא פרי העץ'

לדעת רש"י והגאונים – אם צריך לזורעו מחדש כל שנה – הברכה על פירותיו 'בורא פרי אדמה', ואם מתקיים משנה לשנה על ידי שמתחדש משורשיו – הברכה על פירותיו 'בורא פרי האדמה', ואם מתקיים משנה לשנה באופן שגזעו וענפיו קיימים – הברכה על פירותיו 'בורא פרי העץ'.

ענפיו יוצאים מהשורש או מהגזע

פסיקת מרן להלכה בשו"ע

מרן פסק להלכה בשו"ע בסימן רג' סעיף ב' שעל תותים הגדלים בסנה מברכים בורא פרי האדמה, ובסעיף ג' שעל המאוזי"ש (בננה) מברך בורא פרי האדמה, אם כן יוצא שמרן פוסק להלכה כשיטת רש"י והגאונים.

אולם נחלקו הפוסקים האחרונים:

יש אומרים שפסיקת מרן היא פסיקה ודאית ולא מספק, ולכן מי שבירך עליהם בורא פרי העץ לא יצא.

ויש אומרים שפסיקת מרן אינה פסיקה ודאית, אלא מסתמכת על הכלל שאם בירך על פרי העץ בורא פרי האדמה, יצא, ולפי זה מי שבירך על בננה בורא פרי העץ יצא.

הגדרה מספר שתיים - ענפיו יוצאים מהשורש או מהגזע

עפ"י התוספתא בכלאים פרק ג', יג' - כל צמח שמוציא את עליו מהשורש, נחשב לעשב ומברך עלי פירותיו בורא פרי האדמה, וכל צמח שמוציא עליו מענפיו, נחשב אילן הוא ומברכים על פירותיו בורא פרי העץ. מהר"י קאפח, ביאר שלזה הסכים הרמב"ם.

הגדרה מספר שלוש פרי בשנה הראשונה לזריעתו

עפ"י הרדב"ז, סימן נוסף להבדיל בין אילן/עץ שפירותיו חייבים בעורלה, לבין צמחים שהם בגדר של ירק ופטורים מעורלה והוא – כל צמח שזורעים אותו בזרעים, ומזרעים אלו צומח צמח כזה שעושה פרי בתוך אותה שנה נחשב לירק, אין פירותיו חייבים בעורלה, ועל אכילת פירותיו מברכים בורא פרי האדמה.

הגדרה מספר ארבע גיזעו / ענפיו חלולים

מדברי מהר"י חאגיז בשו"ת 'הלכות קטנות' חלק א' סימן פג', יוצא שיש עוד סימן להבדיל בין אילן/עץ שפירותיו חייבים בעורלה, לבין צמחים שהם בגדר של ירק ופטורים מעורלה והוא – אם ענפיו חלולים מבפנים, הרי זה נחשב לירק, אינו חייב בעורלה והברכה על פירותיו בורא פרי האדמה.

סיכום הלכתי לעניין הברכה עליהם

תיאור צמח תות שדה וברכה על פירותיו

תות השדה מניב פירות ללא צורך בזריעה מחודשת (שזה ממאפייני פרי העץ), התות מתרבה באמצעות שלוחות, מהם גדלים שתילים חדשים. השתילים החדשים יהיו הצמחים המניבים של העונה הבאה, ואילו צמח האם, כלומר הצמח שהניב בשנה שעברה, לרוב לא יניב יבול משמעותי בשנה השנייה.

עפ"י ההגדרה מספר אחד הברכה על תות שדה, היא 'בורא פרי האדמה', אולם מכיוון שהגדרה זו שנויה במחלוקת ראשונים וכן יש מחלוקת לגבי הסיבה לפסיקת מרן בשו"ע - אם בירך עליהם בורא פרי העץ, בדיעבד יצא ולא יחזור לברך.

המשך סיכום הלכתי לעניין הברכה עליהם

תיאור צמח הבננה והברכה על פירותיו

צמח הבננה גדל מפקעת תת קרקעית הקרויה "עיקר", העלים צומחים מהשורשים ולא כעין רגיל שעליו צמחים מן הענפים.

הבננה מוגדרת מבחינה בוטנית כ'עשב' משום שאין לה גזע מעוצה כמו לעצים רגילים, אלא גבעול מעובה המורכב משכבות קונצנטריות של גלדים רבים בדומה לבצל, הקרוי 'גיזעול'.

ה'גיזעול' גדל במהירות ומגיע לגובהו המקסימלי תוך כשנה. לאחר מכן הוא פורח, מניב פרי ומת. מן הפקעת מתפתח צמח חדש שיניב פרי בשנה הבאה. באקלים 'טרופי' מחזור החיים של צמח כזה הוא כשנה.

בישראל, בתנאי אקלים 'סובטרופי', התהליך נמשך בין שנה וחצי לשנתיים.

עפ"י הגדרה מספר אחד והגדרה מספר שתיים, הברכה על בננה, היא 'בורא פרי האדמה'.

אולם מכיוון שהגדרה מספר אחד שנויה במחלוקת ראשונים, וכן יש מחלוקת לגבי הסיבה לפסיקת מרן בשו"ע - אם בירך עליה בורא פרי העץ, בדיעבד יצא ולא יחזור לברך.

תיאור צמח החציל והברכה על פירותיו

החציל הוא צמח עשבוני או 'בן שיח', חד שנתי עד תלת שנתי. גובהו נע בין ארבעים ס"מ ל- מאה וחמישים ס"מ.

השיח מסועף ורחב בעל עלים רחבים. עלי הגביע של הפרח סגולים וקוצניים.

העלווה ירוקה עד סגולה, הגבעולים מתעצים, אולם ענפיו חלולים.

הפרי הוא למעשה ענבה בשרית גדולה ומרובת זרעים המתאימה לקטיף כעבור כחודש מהפריחה, כאשר צבעה הופך מבריק.

קיימים זנים שונים של צמחי חציל הנבדלים זה מזה בגודל ובצורת הפרי.

לכאורה לחציל יש את כל מאפייני העץ מכיוון שהוא מתקיים כשלוש שנים ובשנים אלו מניב פירות.

חשוב להדגיש שמעבר לשאלה מה מברכים על פרי החציל, אם נגדיר את צמח החציל כעץ, יהיה אסור לאוכלו מצד דיני עורלה, שהרי בשלוש שנים הראשונות פירותיו יאסרו משום עורלה וכעבור שלוש שנים השיח נובל, ונמצא שפרי החציל לא יגיע אפילו ל 'נטע רבעי'.

הברכה על פרי החציל היא בורא פרי האדמה, זאת משום שצמח החציל עונה על שתי הגדרות של הצמח כירק - הגדרה שלוש והגדרה ארבע, וכן המנהג. אם בטעות בירך עליו בורא פרי העץ לא יצא וחוזר ומברך.

תיאור צמח הפאפיה והברכה על פירותיו

צמח הפפאיה דומה במראהו לדקל הנושא פירות גדולים. הפאפיה הינו צמח רב שנתי בעל קצב צימוח נמרץ מאוד ואורך חיים קצר יחסית כחמש שנים.

בפפאיה הפרחים הראשונים מופיעים כבר כשהצמח בגובה של עשר עד עשרים ס"מ בלבד מעל פני האדמה ועל כן ניתן לקבל פירות ראשונים כבר מגובה נמוך.

לכאורה צמח הפפאיה הוא ככל עץ רגיל מכיוון שהוא מתקיים כמה שנים ומניב פירות, אך ייחודו הוא שהוא מניב פירות תוך שנה ראשונה לזריעתו (מה שאינו מצוי בשאר עצי הפרי).

כמו כן, ענפי הפאפיה חלולים, לכן ניתן לומר שלמעשה צמח הפאפיה אינו עץ, אלא צמח עשבוני רב שנתי, שגבעולו היחיד עבה כגזע, וגובהו עשוי להגיע לשמונה מטרים בקירוב.

הברכה על פרי הפאפיה היא בורא פרי האדמה, זאת משום שצמח הפאפיה עונה על שתי הגדרות של הצמח כירק - הגדרה שלוש והגדרה ארבע, וכן המנהג. אם בטעות בירך עליו בורא פרי העץ לא יצא וחוזר ומברך.

שם ומשפחה _____

בני חת מכבדים את אברהם כבוד גדול

ביום שמתה בו שרה, עזבו אנשי העיר את עבודתם, עזב האיכר את מחרשתו והאומן את כלי מלאכתו, ויצאו כולם ללוות את האשה הצדקת ונדיבת הלב, אשר העריצו אותה מאוד. הם התאספו כולם לפני הבית בו נפטרה ועמדו במקומם. קם אברהם ואמר לבני חת: **"עשו עימי חסד ותנו לי אחוזת קבר לקבור את מתי"**. השיבו לו בני חת: "נשיא אלוקים אתה בתוכנו, בבקשה ממך, בחר לך את הקבר הטוב בעינינו!"

כיון שאמרו בני חת הכנענים לאברהם: נשיא אלוקים אתה בתוכנו", ונהגו בו כבוד גדול, זכו שארצם שקטה ממלחמה בזכות אברהם כל ימי חיותו ביניהם. ולא עוד, אלא שגם כאשר גלו ממנה, נשארה מהם פליטה אשר הלכה לאפריקה. ויש ללמוד מקל וחומר, ומה הכנענים שביבדוהו זכו בגללו, למרות שלא הלכו בדרכיו ולא עבדו את ה', בניו, עם ישראל, אשר עושים צדקות רבות וגמילות חסדים והולכים בדרכיו על אחת כמה וכמה שהם זוכים בגללו.

הודה אברהם לבני חת, וביקש מהם את מערת המכפלה. מדוע רצה לקבור שם את שרה? משום שידע אברהם את חשיבותה ומעלתה של מערה זו, שבה נקברו אדם וחוה אשתו.

אברהם קונה את המערה מעפרון בן צוחר

מערת המכפלה היתה שייכת לעפרון בן צוחר וכאשר שמעו בני חת את בקשת אברהם, אמרו זה לזה: "בוא נשים את עפרון לראש על כולנו, כי כיצד ידבר אברהם, נשיא האלוקים עם איש עני ונקלה כעפרון?"

מיהרו ובאו אל עפרון ואמרו לו: **"היה לנו לראש"**. התפלא עפרון ואמר בליבו: "מדוע עשו לי כבוד כזה?" גילו לו בני חת את רצונו של אברהם. מיד מיהר עפרון ובא אל אברהם ואמר לו: **"קח נא אדוני את כל השדה אשר לי, בלא כסף ובלא מחיר"**. ענה לו אברהם: **"חלילה לי לקחת מאיש דבר חינם, אמור לי מה מחיר השדה?"** סירב עפרון למכור את השדה לאברהם. אמרו לו בני חת: אם אינך מוכר את המערה לאברהם, הרי מעבירים אנו אותך מגדולתך". מיד נתרצה ואמר לאברהם: **"אדוני, ארץ ארבע מאות שקל כסף ביני וביניך מה היא?"** הבין אברהם שעפרון חומד ממון ושקל לו ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר. כתב אברהם את הסכם המכירה בספר, והחתים בו ארבעה עדים, שהמקום יהיה לאברהם ולזרעו אחריו למקנה לאחוזת עולם. בכבוד מלכים נקברה שרה, נושאי מיטתה היו שם בן נח ועבר בנו, אבימלך מלך פלשתים, ענר אשכול וממרא וכל גדולי הארץ, וגם כל אנשי העיר הלכו אחרי המיטה, בבכי ובעצב גדול.

שאלות מהפרשה

שאלות לכיתות א' עד ג' (חלקן מאוצרות התורה)

1. כמה שילם אברהם לעפרון החיתי עבור מערת המכפלה?

א. ארבע מאות שקל כסף, עובר לסוחר. ב. קיבל אותה בחינם.
ג. ארבע מאות שקל זהב, עובר לסוחר. ד. מאה שקל כסף, עובר לסוחר.

2. את מי הקסימו התכשיטים שקיבלה רבקה?

א. את רבקה. ב. את אמא שלה. ג. את לבן. ד. את אביה.

3. מה השביע אברהם את אליעזר, לפני ששלחו למצוא אשה ליצחק?

א. שיבחר נערה עם מידות טובות. ב. שיבחר אשה מארץ מולדתו.
ג. שלא להשיב את יצחק לשם. ד. תשובות ב' וג' נכונות.

4. בן כמה היה ישמעאל במותו?

א. בן מאה שבעים וחמש שנה. ב. בן מאה ועשרים שנה.
ג. בן מאה שלושים ושבע שנה. ד. לא ידוע כי לא הכתב בתורה.

שאלות עפ"י רש"י כיתות ד' עד ח'

5. "ויתן לו את כל אשר לו" כיצד ציפה אליעזר שהם יאמינו לכך?

א. אליעזר היה אדם אמין מאוד. ב. הביא איתו אנשים שהעידו על כך.
ג. לאברהם לא היה אחר להוריש לו. ד. הראה להם שטר מתנה.

שאלות עפ"י רש"י כיתות ד' עד ח' (המשך)

6. מהיכן למדים ש "כל המבקש רחמים על חבירו הוא נענה תחילה"?

א. מתפילת אברהם על אנשי סדום. ב. מתפילת שרה על אבימלך.
ג. מתפילת אברהם על לוט. ד. מתפילת אברהם על אבימלך וביתו.

7. איזה מידה בחכם ממסכת אבות יש בתשובות של רבקה לאליעזר?

א. אינו נבהל להשיב. ב. משיב על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון.
ג. לא מדבר לפני גדול ממנו. ד. כל התשובות יחד נכונות.

8. מדוע השביע אברהם את אליעזר ע"י שימת ידו תחת ירך אברהם?

א. כך הם דרכי השבועה בעבדים. ב. רמז שלא יקח ליצחק אשה כנענית.
ג. מפני שהנשבע צריך לאחוז בחפץ של מצווה. ד. תשובות ב' וג' נכונות.

שאלה עפ"י פירוש הרשב"ם - כיתות ה' עד ח'

9. מתי נתן אליעזר את הצמידים והנזם לרבקה? (פרק כ"ד)

א. רק לאחר ששאל אותה למשפחתה. ב. לפני ששאל אותה למשפחתה.
ג. מיד אחר שאמר: "גם לגמליך אשאב". ד. מיד לאחר שהשקתה אותו.

שאלה עפ"י פירוש הרשב"ם - כיתות ז' ו ח'

10. "ויגווע וימת אברהם בשיבה טובה" (פרק כה') למה התכוונה התורה?

א. היה שבע מכל תאוות העולם הזה. ב. לא התחיל עינוי בניו בעודו חי.
ג. שבע נפשו בימיו ולא רצה שיתארכו. ד. ישמעאל עשה תשובה.

התשובות הנכונות לפרשת לך לך:

1- ג' 2- ב' 3- ב' 4- ד' 5- ג' 6- א' 7- א' 8- ג' 9 - א' 10- א'

(שמות תשעה) (שיעור 523)

לימוד פורה ומהנה

מי שברך אבותינו אברהם, יצחק ויעקב, דוד ושלמה, אליהו ואלישע הוא יברך וישמור וינעור וירומם וינשא את **שלום שטיינבך** הי"ו ומשפחתם - מלך מלכי המלכים ברחמיו ישמרם ויחיהם ומכל צרה ונזק יצילם, ויאריך ימיהם בטוב ושנותיהם בנעימים, בכל אשר יפנו ישכילו וכל אשר יעשו יצליחו ויתקיים בהם מקרא שכתוב: **"ויתן לך האלוקים מטל השמים ומשמני הארץ ורוב דגן ותירוש...ויתן לך את ברכת אברהם לך ולזרעך אתך"** וכן: **"יברכך ה' וישמרך, יאר ה' פניו אליך ויחונך, ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום"**.